

Forskning vid Walden

Den österrikiske författaren Thomas Bernhard skriver i boken *Ja* (släpptes på originalspråk 1978, men översattes till svenska 2017) om en ältande vetenskapsman som valt att flytta ut på landsbygden för att bedriva naturvetenskapliga studier ("om antikroppar"). Att isolera sig från omgivningen var något vetenskapsmannen känt sig tvungen att göra för att kunna slutföra sitt arbete, men det visade sig att isoleringen i själva verket gjort det samma omöjligt. Vetenskapsmannen beklagar:

Å ena sidan finns nödvändigheten, den allra första av alla nödvändigheter för en intellektuell människa, att stänga in sig för sitt vetenskapliga arbetes skull, å andra sidan är emellertid också faran som störst att denna instängning sker på ett mycket för radikalt sätt, som när allt kommer omkring inte längre främjar det som avsetts, utan hämmar, ja, rentav inverkar förintande på det intellektuella arbetet ... (Bernhard 2017, s 14–15)

Under pandemin har många av oss forskare i nationalekonomi likt vetenskapsmannen ovan avlägsnat oss fysiskt från våra akademiska miljöer. Det var dock inte (helt) självvalt och det var inte radikalt, eftersom vi fortsatt har kunnat kommunicera med hjälp av olika moderna lösningar som inte fanns tillgängliga för Bernhards vetenskapsman. Ändå är det högst relevant att ställa frågan hur hemarbetet kan ha påverkat vår intellektuella spets och kreativitet.

Nicholas Bloom, professor vid Stanford, bedrev forskning om distansarbete redan före pandemin. I en artikel från 2015 fann han och medförfattare att hemarbete för arbetare vid ett call center i Shanghai ökade personalens prestationer; framför allt som en följd av utökad arbetstid (kortare pauser och färre sjukdagar) (Bloom m fl 2015). En mindre del kunde hänföras till ökad produktivitet som en följd av en lugnare arbetsmiljö i hemmet. En lugnare arbetsmiljö är antagligen av större vikt för forskare, men det finns däremot andra värden som riskerar att gå förlorade vid akademiskt hemarbete.

En nyligen publicerad studie i *Nature Computational Science* visar att förlusten av samlokalisering under pandemin minskade mängden s k *weak ties* bland forskande personal vid MIT (Carmody m fl 2022). Författarna av studien drar dessa slutsatser efter nätverksanalyser baserade på e-post mellan MIT-forskarna. Enligt sociologisk teori är *weak ties* kontakter mellan individer som inte är direkta eller ömsesidiga, utan som främst sker via andra individer. Ju fler *weak ties* i ett socialt nätverk desto större blir innova-

tionskraften eftersom informations spridning i nätverket då underlättas. I samband med pandemins genomslag i mars 2020 minskade alltså mängden *weak ties* med hela 38 procent i MIT-studien (Jarvis 2022), men när forskarna återgick till campus 2021 kunde man observera en återhämtning. Enligt författarna av studien är jobbflexibiliteten här för att stanna, men deras resultat kan användas för att uppskatta minimumnivåer för kontorsarbete.

Att jobbflexibiliteten är här för att stanna kan även utläsas i Harvard's riktlinjer (2022) för s k *flexwork*. Här betonas att utgångspunkten är en: "long-standing practice of flexwork at Harvard". Man varnar för: "... concerns about maintaining the spontaneous interactions between mission-driven people and teams ...". Inga konkreta åtgärder föreslås, men sammanfattningen avslutas med: "Consideration of these concerns require a change mindset, a sense of personal responsibility, and a tolerance of a future that has yet to come into focus." Uttrycket är poetiskt men utgör knappast något brandtal för universitetet som fysisk plats. I stället betonar man möjligheterna jobbflexibilitet ger personalen att prestera på en hög nivå och att man bör tillgängliggöra hybridlösningar för större delar av personalstyrkan, inte bara (får man anta) för den undervisande och forskande personal som redan före pandemin arbetat mer eller mindre under dessa fria förhållanden.

Hur ser då framtiden ut för lärosätet som fysisk plats? Kommer det att åter bli en plats där man samlas för att sitta i fördjupad tankeverksamhet? Kanske har det i själva verket aldrig varit det? Är kontoret vid lärosätet snarare en utgångspunkt för nätverkande och seminarieverksamheter och en arbetsplats för att utföra administrativa plikter och undervisningsaktiviteter? Stanfordprofessorn Nicholas Bloom menar själv att han föredrar att jobba med data, skriva och läsa i hemmiljö, medan han går på seminarier, undervisar och handleder på campus (Fox 2022). Denna hybridlösning delar han säkert med många andra forskare. Men risken finns att det på kort sikt mest gynnsamma för individen inte är det som på lång sikt är bäst för helheten. När fler väljer att till stor del arbeta hemma minskar de spontana kontakterna mellan individer utan starka kopplingar och därmed även informationsflödet och möjligheterna till ömsesidig påverkan i nätverket. Om inte minimumnivån upprätthålls riskerar nätverket att erodera.

På det individuella planet vill vi undvika att köra fast på den akademiska landsbygden. I den stund vår österrikiske vetenskapsman bestämde sig för att isolera sig led han av ett ödesdigert självbedrägeri; att andra forskare inkräktade på hans intellektuella process. De flesta av oss som emellanåt drabbas av samma åkomma agerar inte lika extremt. Lärdomen för vår österrikiske forskare blev bitter. Han konstaterar om "intellektuella konfrontationer i samtal och diskussioner" att: "... jag plötsligt hade insett att jag svårligen skulle kunna komma vidare utan dessa kontakter, att jag utan dessa kontakter inom överskådlig tid förmodligen inte längre skulle kunna tänka överhuvudtaget ..." (Bernhard 2017, s 13).

Lovisa Persson

Bernhard, T (2017), *Ja*, Bokförlaget Tranan, Stockholm.

Bloom, N, J Liang, J Roberts och Z J Ying (2015), "Does Working from Home Work? Evidence from a Chinese Experiment", *The Quarterly Journal of Economics*, vol 130, s 165-218.

Carmody, D m fl (2022), "The Effect of Co-location of Human Communication Networks", *Nature Computational Science*, vol 2, s 494-503.

Fox, J (2022), "Are Workers more Productive at Home?", *Bloomberg News*, 2 juni 2022.

Harvard (2022), "Flexwork at Harvard", <https://hr.harvard.edu/flexwork>.

Jarvis, M (2022), "Analysis of Email Traffic Suggests Remote Work May Stifle Innovation", *MIT News*, 1 september 2022.